

Jaume Sureda Negre, vicerector de Relacions Institucionals i Estudiants de la UIB, pedagog i catedràtic d'universitat, expert en educació ambiental i president de la Societat Balear d'Educació Ambiental, considera que els conflictes mediambientals mai no es poden resoldre amb eines exclusivament tècniques, amb raonaments que no tinguin en compte els factors subjectius, la disposició de les persones i, per tant, la participació de cada sector. A la vegada, s'ha d'excloure el pessimisme, una temptació aliena a la voluntat professional de la pedagogia, obligada a aportar solucions.

L'obligació professional de ser optimista

Constanza Forteza

Aquest plantejament és fruit d'una llarga experiència investigadora dins l'àmbit de la pedagogia ambiental, iniciada en els anys vuitanta; experiència que es concreta en una densa activitat de recerca, en la publicació de nombrosos volums -Manual de Pedagogia Ambiental, 1988; Guia de l'Educació Ambiental, 1990; Disseny de Recursos d'Educació Ambiental, 1991-, en la codirecció d'una de les millors col·leccions dins aquest àmbit, "Monografies d'Educació Ambiental", editada per la Societat Balear i la Societat Catalana d'Educació Ambiental amb la participació de "SA NOSTRA", i amb la implicació en projectes que pretenen ampliar l'oferta turística al patrimoni cultural de les Illes, de manera que els beneficis d'aquesta ampliació serveixen per recuperar el llegat historicoarquitectònic.

-La gent, el públic, compta amb una informació ingent relativa a la problemàtica mediambiental i, a la vegada, amb una desinformació també ingent en funció del grau de propaganda que sol envoltar aquestes qüestions.

-Bé, aquí entrem dins les diferències entre propaganda ambiental i educació ambiental, una diferència vital. Una persona educada ambientalment seria la que és capaç de destriar informació i propaganda, una persona capaç de llegir d'una manera crítica, de valorar de forma adequada la informació que rep. Es tracta de fer una població mediambientalment alfabetitzada, perquè, de fet, la població no té els coneixements mediambientals bàsics. La major part de la informació que rebem sobre aquesta matèria està mediatitzada per la dimensió publicitària, però no pels coneixements reals. Es tracta, des de la meua especialitat, de formar ciutadans capaços de destriar entre el blat i la palla. En qualsevol cas, tenim un punt de partida molt positiu: la major part de les enquestes que es fan entre la població, en relació als temes que més la preocupen revelen clarament una preocupació sobre els conflictes mediambientals. Depèn de les conjuntures i de les circumstàncies, però normalment els temes mediambientals solen estar en els primers llocs dels rànquings de l'interès ciutadà. Ara bé, quan, després, es fan preguntes sobre els coneixements reals apareix això que comentava. És a dir, sembla que hi ha una bona predisposició, el tema és percebut com un problema, però després apareixen les desconexions i les contradiccions. Contradiccions que no permeten canviar els comportaments. Clar, la tasca bàsica de l'educació ambiental és canviar els comportaments, la d'educar i alfabetitzar. I es tracta d'una tasca terriblement complexa, entre d'altres raons perquè els mitjans de comunicació són extremadament diversos i plurals. No és com a principis de segle quan la informació només arribava a través de l'educació.

-El conflicte aixecat en el cas de la serra de Tramuntana

serveix d'exemple d'aquest tipus de contradiccions?

-És un cas claríssim. La reacció de determinats sectors es dona per una manca d'informació, per una manca d'educació ambiental.

CONFLICTE AMBIENTAL, SOLUCIÓ PARTICIPATIVA

-Si és així, això també revela una malaptesa per part de les administracions responsables.

-Efectivament, aquí ve la segona part del problema. Qualsevol plantejament que es faci en matèria de creació de parcs és evident que ha d'incloure una estratègia educativa i comunicativa. I aquestes estratègies han de partir d'un principi fonamental, que és el de la participació. Crec que dins l'àmbit de les decisions polítiques comencen a ser clarament conscients d'aquest factor. L'única solució en els temes mediambientals, en el cas de societats com la nostra, es resumeix en una paraula: participació. Davant la complexitat d'opinions i d'interessos, només es pot aplicar un remei, el d'escoltar i considerar totes les veus. La immensa majoria dels conflictes i dels problemes mediambientals podrien entrar en vies de solució si es possibilita una participació que conjugàs tots els interessos. I pot ser molt bé que en matèria mediambiental aquest principi no sempre es respecti. Des de la universitat, dins l'àmbit de la pedagogia, impulsam una campanya de recerca sobre aquestes qüestions, una campanya perquè es facin tesis doctorals sobre la comunicació ambiental. En aquests moments, a les Balears, no tenim un coneixement exacte, una avaluació clara de la informació ambiental. Com es dona la informació ambiental als mitjans de les Balears, com ha evolucionat històricament aquesta informació, quina orientació té? Són preguntes que no tenen una resposta documentada. Seria molt interessant, des

del punt de vista de l'educació ambiental, fer una anàlisi descriptiva de l'estat de la qüestió. Fonamentalment per fer, a continuació, propostes d'acció, perquè la pedagogia sempre es tradueix en propostes pràctiques, en l'aprenentatge d'un canvi d'actituds.

- Si pensam en el cas de les Balears, on l'opinió sembla molt radicalitzada, quina seria en aquest context la solució?

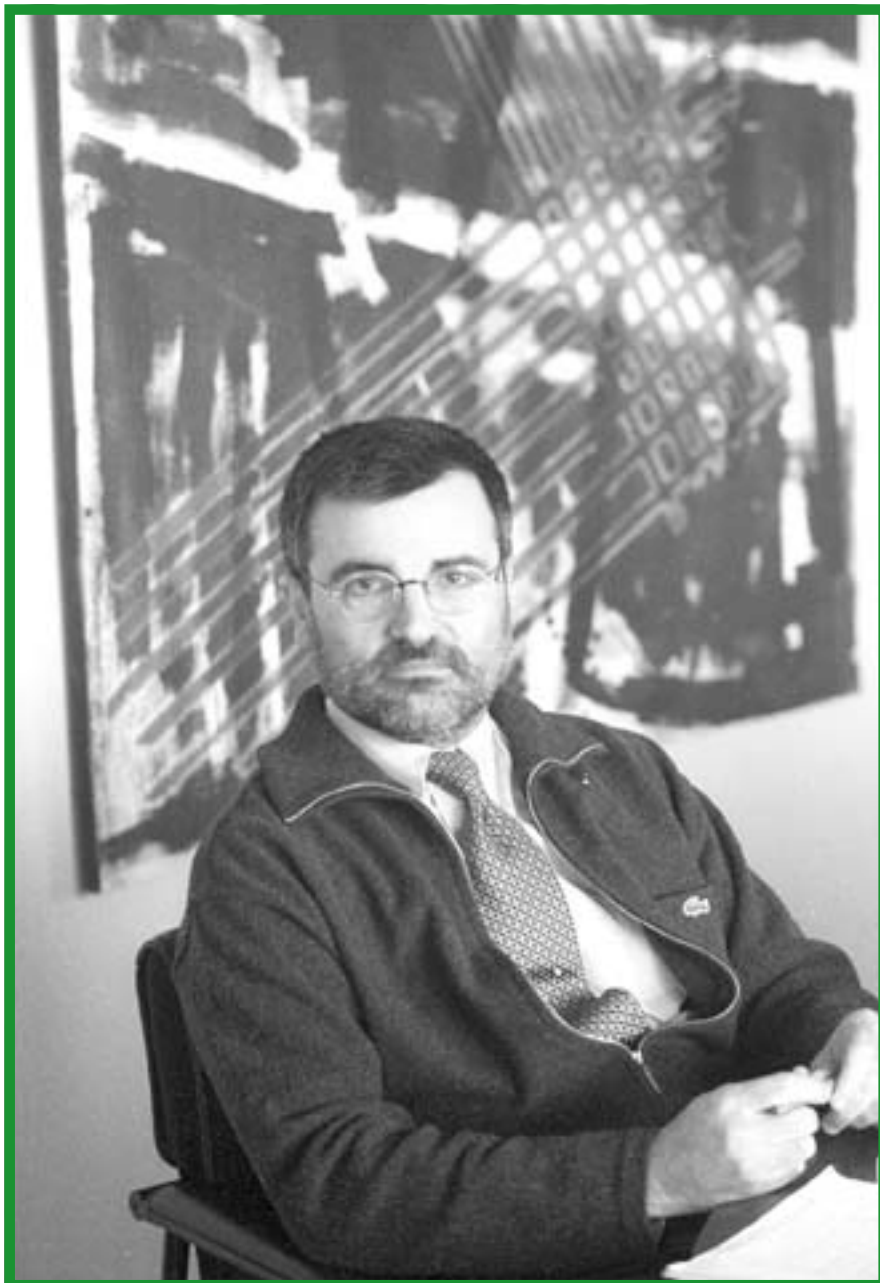
-Crec que comptam amb indicadors suficients que ens fan veure que la problemàtica mediambiental ha arribat a un nivell en què ja és l'eix de la política general. I si això és així és perquè es tracta d'un problema de primera magnitud. El problema ha arribat als sentiments personals de trobar-se ofegat, de veure com, durant l'estiu, quasi és millor no sortir de ca teva. Això ho ha percebut el ciutadà normal, i ho ha percebut clarament com un problema. Per tant, crec que tots som conscients del que passa. Ara bé, crec també que hem d'anar molt alerta i que no podem satanitzar el desenvolupament turístic. Hem de reconèixer que el turisme ha tret de la misèria un país com el nostre, aquest és un fet claríssim, la primera reflexió que hem de fer. El desenvolupament turístic ha creat riquesa, ha canviat radicalment aquesta societat, ens ha transformat en terra d'acollida quan érem una terra d'emigració. Clar, la contrapartida del fenomen la formen tots els desavantatges propis de l'absència de planificació, del fet que tot s'ha produït en poc temps i d'una manera massa explosiva. I sense satanitzar el procés que ens ha dut a aquest punt, ara ens hem de plantejar com continuar d'una manera sostenible. I no anar cap enrera. La paraula, per molt que s'hagi repetit, és sostenibilitat.

LA POLÍTICA HA D'INNOVAR

-Si pensam en un problema concret, per exemple, el problema de l'aigua, sembla que ens trobam en un cercle sense solucions. Si l'aigua no és suficient i augmentam la producció de la dessaladora, augmentam també la necessitat d'energia i si augmentam la producció d'energia necessitam una central de descàrrega que consumirà més territori. No hem arribat tard per plantejar solucions?

-Bé, en el cas de l'aigua és cert que si necessites més subministrament hauràs d'augmentar la capacitat de la dessaladora. Però, com s'ha dit, hi ha solucions alternatives, solucions com les de reduir les pèrdues, molt elevades, de les xarxes o les de fomentar els comptadors individuals. En aquest cas, es tracta de solucions tècniques. Un tipus de solucions que s'han de complementar amb les que es refereixen al problema educatiu, és a dir, reduir el consum. Reduir el consum no només a l'àmbit individual sinó a l'àmbit dels productors, dels fabricants d'electrodomèstics, als àmbits industrials i sectorials.

-I per què cap partit polític no es planteja reeducar el sec-

tor del consum agrícola, un sector que produeix l'1% del PIB i absorbeix el 65% de l'aigua?

-Clar, aquesta pregunta l'hauria de contestar un polític, no un pedagog. En primer lloc, és cert que l'agricultura absorbeix aquest consum, a l'igual que és cert que el valor de l'agricultura no és només el seu valor en termes de PIB. Però, des de la meua formació puc destacar que ja fa bastant de temps que el Club de Roma va elaborar un document on parlava d'aprenentatge innovador en matèria mediambiental. I contraposava aquest aprenentatge innovador a l'aprenentatge que es denomina d'assaig per assaig i error. Quan es produeix un problema urgent les societats han d'aportar solucions, tinguin o no tinguin la informació necessària. Podem dir que aquesta és la situació en la qual ens trobam, la d'haver de donar solucions sense una previsió de les repercussions. El Club

"L'única solució en els temes mediambientals, en el cas de societats com la nostra, es resumeix en una paraula: participació".

de Roma parlava de substituir aquesta estratègia per la de la innovació mediambiental, per preveure solucions abans que el problema esclati, abans que aparegui el conflicte. Formular estratègies en funció d'escenaris simulats. Clar, com a idea és formidable, però el que és clar és que la política no ha abandonat el primer model, el clàssic, basat en l'assaig i l'error per, després, haver de cercar solucions d'urgència. En part, estam davant la necessitat d'influir per tal que la política sigui conscient de la necessitat d'entrar dins una dinàmica d'aprenentatge innovador.

-Quins esforços es fan des de la UIB per influir en totes aquestes qüestions?

-A l'àmbit de la meua especialitat, la UIB és una de les primeres universitats de l'Estat que va incorporar la disciplina de pedagogia i educació ambiental, disciplina inclosa dins la llicenciatura de pedagogia, que ara és a moltes més universitats. Una línia concreta de treball molt interessant que vull destacar és la de l'equip d'Educació Am-

va mediambiental. Per exemple, l'Ajuntament de Montuïri inicia un programa d'aquestes característiques. També n'hi ha un a Artà, a ses Païsses, amb un programa de la Unió Europea. També feim un programa de postgrau amb la Universitat Oberta de Catalunya sobre "Interpretació del Patrimoni". I des del punt de vista de la difusió mantenim una pàgina web amb "SA NOSTRA" sobre temes d'educació ambiental. Això entre d'altres iniciatives. Des de la perspectiva de la pedagogia, aquest ha de ser el camí per a una comunitat com la nostra, la de marcar alternatives. El que no podem fer és seguir pel mateix camí.

OPTIMISME COM A VOLUNTAT PROFESSIONAL

-En temes d'ecologia, el missatge més repetit confirma un cert determinisme catastrofista. No és la pedagogia la disciplina que ha d'anar contra aquesta tendència?

-Crec que hem d'estar molt alerta amb aquestes tendèn-

biental i Interpretació del Patrimoni, grup que dirigesc. Aquest grup publica les *Monografies d'Educació Ambiental* i impulsa el programa Desenvolupament de la Interpretació del Patrimoni, adreçat a transformar, mitjançant la recuperació, els recursos patrimonials en recursos turístics. Es persegueix rehabilitar el patrimoni històric i cultural i, a la vegada, explotar la dimensió cultural com a recurs turístic. Conseqüentment, oferir alternatives turístiques, oferir vies de desenvolupament econòmic dins una perspecti-

ves. El camí exacte és demostrar que si mantenim determinades actituds es pot arribar a la catàstrofe o al caos. Ara, el camí no pot ser mai predicar que això és irreversible. Tot depèn dels nostres comportaments, que són modificables. No som davant d'un determinisme. Evidentment, un pedagog no té més remei que ser optimista. Els que ens dedicam al camp educatiu només ens podem permetre el luxe de ser pessimistes a l'estricta àmbit de la intimitat.